

вихованців, учнів, пацієнтів, всього українського суспільства. В тяжких умовах війни вони набувають свій новий професійний досвід, намагаючись допомогти дітям у збереженні їхнього психологічного благополуччя та прикладаючи максимум зусиль для його розвитку. Практика показує успішні результати з подолання деструкції психологічного благополуччя дітей різного віку та їхніх батьків в умовах воєнного стану, надає можливість актуалізувати резерви особистості дітей на подолання факторів війни та створення внутрішніх можливостей для подальшого життя та розвитку підростаючого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос та ін. Київ, 2022. 244 с.
2. Bradburn Norman M. The Structure of Psychological Well-Being ALDINE PUBLISHING COMPANY Chicago. P. 332.
3. Seligman M. Positive psychology // J.A. Gillham (ed.). The science of optimism and hope: Research essays in honor of Martin E.P. Seligman. Philadelphia: Templeton Foundation Press, 2000. P. 415–429.
4. Ryff C., Singer B. Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*. 2008. Vol. 9(1). P. 13–39. DOI: 10.1007/s10902-006-9019-0.
5. Ryff C. D., Singer B. The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*. 1998. Vol. 9. P. 719–727.

ДОСВІД ВИМУШЕНОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ У СВІТІ ПІД ЧАС ВІЙН ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СТРЕС-АСОЦІЙОВАНИХ РОЗЛАДІВ

Герасименко Л. О., Ісаков Р. І.

Полтавський державний медичний університет

larysaherasymenko@gmail.com

У відповідності до закону України, статус внутрішньо переміщеної особи є соціально-політичним явищем і до даної категорії відносять осіб, які змушені залишити своє звичне місце проживання з метою уникнення наслідків окупації, збройного конфлікту, війни, порушення прав людини, стихійних лих. Досить важливим є розуміння причини внутрішнього переміщення осіб в країні, адже саме фактори переміщення населення мають

безпосередній вплив на психологічний стан людини, її адаптацію у суспільстві, інтеграцію у соціальне життя. Вимушене переселення внутрішнього характеру переважно виникає під час збройних конфліктів і війн (поточні приклади – Україна, Сирія, Нагорний Карабах, Ізраїль) та закладає глибоку психосоціальну кризу, що робить беззахисною особистість при зіткненні зі змінами соціально-економічного характеру, руйнує гармонію між мікро-, макро- та мегасередовищем, негативно впливає на індивідуальний процес адаптації людини. Перехід від одного середовища до іншого (вимушене переміщення осіб) є кризовою ситуацією, фактором ризику, що впливає на механізм формування дезадаптації особистості. Найпотужнішою кризою, що впливає на всі верстви сучасного українського суспільства, є війна. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, 16,2% населення світу страждає через наслідки війни, а 12,5% має травмованих війною родичів. Світовий досвід доводить, що військові конфлікти, що чинять реальну загрозу життю людини, наносять найбільший негативний вплив на ментальне здоров'я та соціальне благополуччя суспільства. Досвід вимушеного переселення у світі під час війн та у пост воєнний період вивчали різноманітні країни. В Нідерландах дослідження показало, що досвід Другої світової війни все ще негативно впливає на психічне здоров'я людини, навіть через 50 років після її закінчення. Довгострокові наслідки війни у мирних жителів вивчалися в Лівані, Алжирі, Камбоджі, Ефіопії, що також довели та підтвердили зв'язок між досвідом війни, вимушеною міграцією та підвищеним рівнем виникнення психічних непсихотичних розладів, навіть через декілька років. Вчені-клініцисти досліджували населення під час війни на Балканах з метою оцінки поточного рівня розповсюдженості психічної патології серед дорослого населення та виявлення факторів, пов'язаних з виникненням психічних порушень різного генезу. Дане опитування проводилося серед осіб, які пережили травматичну подію та безпосередньо пов'язана із воєнними діями в Боснії та Герцеговині, Хорватії, Республіці Македонії, Сербії та Чорногорії. Повторне оцінювання респондентів відбувалося через 5 та 15 років після отриманої психотравми. Висновки свідчать про кореляційний зв'язок між зазнаним досвідом війни та підвищеним рівнем виникнення стрес-асоційованих розладів навіть через десятки років. У дослідженнях присвячених внутрішньо переміщеним особам в світі під час збройних конфліктів (Нагорний Карабах, Абхазія, Осетія) встановлено високий рівень показників тривожних розладів, що тісно

пов'язані з віком людини, статтю, рівнем освіти, сімейним статусом, а також кількістю потенційно травматичних переживань під час війни та у післявоєнному періоді. З метою вивчення рівня поширеності депресії та тривоги серед переселенців (вимушених та трудових) данським вченими проведено систематичний огляд літератури в базах даних Medline та Embase, що включало 35 наукових досліджень, опублікованих з 1990 по 2007 роки. Дослідження охопило 1,3 млн. осіб, які віднесено до таких категорій: 1 – народжені в Швеції, де обоє батьків теж були шведами; 2 – вимушені переселенці та економічні мігранти (заробітчани), без загрози життю та здоров'ю. Метааналіз дослідження продемонстрував, що рівень поширеності депресії становив 20% серед заробітчаних проти 44% серед вимушених переселенців; для тривоги оцінки склали 21% серед заробітчаних проти 40% серед вимушених переселенців. Показники виникнення депресії та тривоги у вимушених мігрантів переважали в два рази у порівнянні з економічними мігрантами.

Для українців основним чинником внутрішнього переселення та виникнення стрес-асоційованих розладів останнім часом була війна на Сході України, а протягом останніх років додалася пандемія COVID-19. На превеликий жаль, зараз в житті українців серед основних травматичних подій: масові вбивства під час війни, тортури, терористичні акти, взяття у полон, сексуальне насильство, бомбардування. Також в житті людей присутні раптові та неочікувані соціальні зміни – численні людські втрати, вимушене переселення, відсутність звичних умов життя. Все це асоціюється з підвищеним ризиком виникнення психосоціальної дезадаптації, психічних розладів, пов'язаних з дією стресу, та є передумовою формування стрес-асоційованих розладів в Україні. Соціально-психологічна ситуація, що склалася в Україні в умовах війни, спричинила психоемоційне перенапруження, дезадаптацію, хронічний соціальний та особистісний дистрес. Дистрес виникає через надмірний за своєю інтенсивністю для організму стрес із порушенням адаптивних механізмів і гомеостазу організму людини. Результатом дистресу є завжди тяжке та тривале погіршення психоемоційного стану людини, яке є причиною розвитку психічних захворювань. До провідних причин дистресу належать: тривалі негативні емоції (страх, злість, смуток, гнів, зневіра, розпач); невідповідні умови життя; ушкодження організму, як фізичні травми, так і психічні травми; неможливість тривалий час задовольнити важливі фізіологічні чи душевні потреби. На сьогоднішній день, вимушене

переселення під час війни призводить до незворотних психосоціальних наслідків, руйнує не лише соціальні зв'язки, а і формує психосоціальну дезадаптацію, сприяє формуванню стрес-асоційованих розладів, серед яких провідні місця посідають тривожні розлади, депресії, розлади адаптації та посттравматичний стресовий розлад. Військові конфлікти, які чинять реальну загрозу життю людини, наносять найбільший негативний вплив на ментальне здоров'я та соціальне благополуччя нашого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скрипніков А. М., Герасименко Л. О. Ментальне здоров'я населення Полтавської області : колективна монографія ; за ред. А. М. Скрипнікова. Полтава : ПП «Астрая», 2023. 190 с.

2. Ждан В., Дворник В., Аветіков Д., Беляєва О. Лекція: «академічний динозавр» чи «птаха Фенікс»? *Modern trends in foreign languages research and teaching: proceedings of the 2nd International scientific and practical online conference (Poltava, 18-19 May 2023)*. Poltava : Astraya, 2023. P. 3–12.

3. Герасименко Л. О. Психосоціальна дезадаптація (сучасні концептуальні моделі). *Український вісник психоневрології*. 2018. № 1. С. 62–65.

4. Haque U., Naeem A., Wang S. [et al.] The human toll and humanitarian crisis of the Russia-Ukraine war: the first 162 days. *BMJ Global Health*. 2022. Vol. 7, ISSUE 9. – e009550.

5. Herasymenko L. O., Isakov R. I., Halchenko A. V., Kydon P. V. Clinical features of adjustment disorder in internally displaced women. *Wiadomosci Lekarskie*. 2020. T. LXXIII, № 6. P. 1154–1157.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДІАГНОСТУВАННЯ ПТСР У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПЕРЕБУВАЮЧИХ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

Гладкий А. А.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
Shanghai@meta.ua*

Війна в Україні стала одним із найсильніших психосоціальних стресових факторів, з якими коли-небудь стикалося наше суспільство. Її вплив на психічне та фізичне здоров'я всіх громадян України є безпрецедентним. Ця стаття має